

23.22x31.11	1	6	עמוד	גלובוס - מגזין	14/04/2021	76916233-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

יואב קרני ← וושינגטון

המלוכה היהודית שכמעט הייתה

הנסיך פיליפ והמלך עבדאללה הזכירו לנו השבוע מה החמיצה ישראל אילו נולדה לפני 1918: כתר, אולי מי צריך כתר, ומה גדול ההבדל בין מלוכות אירופיות למלוכות מזרח תיכוניות

פיליפ נולד למשפחת המלוכה היוונית, שלא זרמה בעורקיה אפילו טיפת דם יוונית אחת. היא הייתה כולה דנית/רוסית/גרמנית/אנגלית. בניגוד לענף הרני שלה, היא לא הייתה מוכנה להסתפק בסמלי השלטון; היא רצתה לשלוט. וזו הסיבה שהיא חזרה והופלה עד שבוטלה אחת ולתמיד ב־1974. בגיל שנה, פיליפ היה פליט על אוניית מלחמה בריטית, שהצילה את חיי הוריו לאחר מהפכה תורנית. רק תעוועי הגורל העבירו אותו אל בריטניה, אל מעמד מתסכל להפליא של בעל ומלווה למלכה חסרת כל כוח.

מעלתה של אשתו הייתה ההבנה שאף אחת מן הסמכויות הנתונות לה לכאורה אינה נתונה לה למעשה. זה סוד אריכות ימיהם של מלכי בריטניה ומלוכותיה. ואף כי עובש נודף למרחקים ממשפחת המלוכה הבריטית, והיחסים העכורים בין אח לאחיו ובין בן לאביו מפחיתים מהילתה, אפשר בדרך כלל להסתפק במשיכת כתפיים ובצקצוק הלשון. היא לכל היותר בלתי מועילה ובזבזנית, אבל לא ממש מזיקה.

הכתרים יעברו מן העולם

מלכי המזרח התיכון ונסיכיהם עניין אחר. איש מהם אינו מתנדב להיות מלך או שייח' חוקתי. המלוכה היא נוסחה נוחה לתבוע שליטה אבסולוטית לכל החיים, עם הזכות האוטומטית להוריש את הכתר לצאצאים, ועם בעלות על אוצרות המדינה.

בעצם לא ברור מדוע נשיאים אוטוקרטיים, ממצרים עד סוריה ועד אלג'יריה (פעם גם עיראק, תוניסיה, תימן וסודן), לא המירו את תוויותיהם הרפובליקאיות הכוזבות בכתרי מלוכה. הם היו פוטרים את עצמם מהעמדות פנים של בחירות תקופתיות, שהם נאלצים לזייף, או להתנצלויות על העברת השרביט לילד הלא-כליך מוכשר.

עבדאללה הומלך על ירדן מכוח קפריזה מרושעת של אביו הנוטה למות. רודו הנסיך חסן היה נסיך הכתר, איש רב חן ורב מעלות, אשר בילה עשרות שנים בהכנה מדוקדקת, ופיתח הבנה מעמיקה של ארצו ושל סביבתה. אותה קפריזה הפכה את האמונה לנסיך הכתר תחת עבדאללה; אבל עבדאללה פקד את קפריזת אביו על האמונה. מראית העין של יציבות אינה צריכה להטעות. השאה של איראן הפיק אור יקר של יציבות במשך רבע מאה ויותר, עד שחזר להפיק; שושלת רומנוב ברוסיה הייתה כול יכולה במשך 300 שנה.

על מלוכות אפשר להגיד שהן טובות, או בכל אופן לא מזיקות, בארצות דמוקרטיות, הנהוגות במלוכותיהן כקישוט; והן רעות בארצות שבהן מלוכות מגדילות את הפיתוי הסמכותני, ומאפשרות לחובשי הכתר להשתמש מדין וחשבון לנתיניהם, מאחריות ומתחרות פוליטיות.

על המלוכות האירופיות אפשר להגיד שהן רפובליקיות עם כתר, מה שמאריך את תוחלת חייהן; כתריהן של ירדן, ערב הסעודית ונסיכויות המפרץ הן מחסומים בדרכה של שיטת ממשל מתוקנת. במקורם או במאוחר הכתרים יצטרפו לעבור מן העולם, אם גם לא ברור לטובת מה או מי ובאילו נסיבות.

אילו מדינה יהודית הייתה נולדת בארץ ישראל לפני מלחמת העולם הראשונה (נניח, אילו הרצל היה מצליח לשכנע את הסולטן ואת קיסר גרמניה), מה הייתה צורת השלטון בה? כמעט ללא ספק, היא הייתה מלוכה. לפני 1918, באירופה היו רק שלוש רפובליקות: צרפת, שווייץ ופורטוגל. טוב, גם סן מרינו. וזהו. כל מדינה חדשה שנוספה במאה השנה הקודמות חויבה לאמץ כתר. רק לסרביה ולמונטנגרו היה כתר מתוצרת בית. כל האחרות נאלצו לייבא כתר. בדרך כלל המיובאים היו נסיכים גרמניים זעירים. יוון חוברה אל משפחת המלוכה של דנמרק. איפה ממלכת יהודה הייתה מוצאת דם כחול? אולי ברוכסות בארן. הרוכס הגדול אהר את הרצל ואת הציונות, אם כי קצת קשה להאמין שהיה מתגייר.

היה משהו לא מנומס ולא אסתטי בעצם הרעיון של רפובליקה. מלכים נטו לחבש את כתריהם בחסדי האל, ונוכחותם הוסיפה סגנון ודרך ארץ. אמנם המלוכה התחילה לאבד בהדרגה את כוחה הפוליטי בשנים שלאחר המהפכה הצרפתית, אבל מלכים, ולפעמים גם מלכות, הוסיפו למלא תפקידים חיוניים, לפעמים חיוניים מדי.

אגב, מלוכה הייתה צורת השלטון הטבעית בהיסטוריה היהודית. בין מיליוני דוברי היידיש במזרח אירופה, המלה "מלוכה" (במילעיל) תיארה את המדינה היהודית לעתיד לבוא.

הכותרת הראשית ב"מומנט" (מאמענט), גדול העיתונים היידיים בפולין, 8 ביולי 1937, הודיעה באותיות קירוש לבנה על מסקנות ועדת החקירה של הלורד פיל: "מלוכה יהודית ריבונית". ספק אם מנסח הכותרת התכוון למשטר מלוכני. זאב ז'בוטינסקי סיפר בזיכרונותיו, כי בהיותו בן שבע שאל את אמו "הגם לנו ליהודים תהיה בעתיד מלוכה?". ברור שהוא לא הציג את השאלה בעברית. בבית אמו הוא דיבר יידיש או רוסית. אבל בשיגו ושחזר ביידיש הופיעה תמיד מלוכה בהוראת "מדינה". מהיותו איש "ההדר", אולי הוא היה אפילו מעדיף מלוכה.

כשיר בית"ר הוא כתב, "אם עָבְד, אם הָלַךְ - / נוצַרְתָּ בן מלך/ בכתר רודי נְעֵטָר".

"כתר רודי" נשמע קצת כמו "הגביע הקדוש" של המלך ארתור. לכו תמצאו אותו באיזו מערה נידחת, ולכו תמצאו את הראש הראוי לחבוש אותו. את המלוכה הישראלית לא היה אפשר לחדש, היה צריך להמציא (אלא אם כן הרוכס הנ"ל מבארן היה נפצר).

מזימה לאימימה

בתחילת אפריל ניתנו לנו שתי תזכורות על מלוכה, כל אחת ממין אחר בהחלט. אחת הייתה מלאה הרר והתרפקויות סנטימנטליות, והמחישה את המידה שבה המלוכה האירופית איבדה כמעט את כל חשיבותה הפוליטית: מותו של הנסיך פיליפ בבריטניה. השנייה נצבעה בצבעי המלוכה האבסולוטית הישנה והמיושנת, על גחמותיה ועל פוטנציאל השימוש לרעה בכוח: המזימה לא-מזימה להפיל את המלך עבדאללה השני של ירדן ותגובתו האגרסיבית.

מערעפענטליכט דעם איינשטייגען בעשלוס פון דער לענגליכער קאָסיטע צו שאפן אין א"י 2 אונאפהענגיגע (סובערענע) מלוכות אפיציעלע דעקלאראציע פון דער בריטישער רעגירונג טעלעגראפישער בעריכט פון דער וויזשער טעלעגראפיש-אגענטור

העיתון היידי הגדול בעולם מכריז ב־1937 על מסקנות ועדת פיל: "מלוכה יהודית ריבונית" בישראל; העיתונים בריטניה מתאבלים השבוע על הנסיך פיליפ. מלוכה מדומיינת, וקיימת

צילום: AP - Kirsty O'Connor

לא ברור למה נשיאים אוטוקרטיים, ממצרים עד סוריה ואלג'יריה, לא המירו את תוויותיהם הרפובליקאיות הכוזבות בכתרי מלוכה. כך היו פטורים מבחירות תקופתיות מזויפות ומהתנצלויות על העברת השרביט לילד הלא־כה־מוכשר